

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

©2019 МАЗУР В. С.

УДК 338.46

JEL: Z32

Мазур В. С. Сучасні аспекти розвитку туристичного бізнесу в Україні

У статті охарактеризовано актуальні проблеми розвитку туристичної індустрії, висвітлено сучасні тенденції та стратегічні напрямки туристичного бізнесу в Україні. Запропоновано основні напрями макроекономічної стратегії виходу України на зовнішні ринки туристичних послуг. Доведено, що оптимальним механізмом розвитку міжнародного туризму в Україні є політика забезпечення стійкого поступального розвитку шляхом активізації та впровадження ефективних заходів державного регулювання на основі, перш за все, розробки та прийняття єдиної цільової програми розвитку туризму, яка має бути збалансованою щодо чинних туристичних потоків і ресурсних можливостей України.

Ключові слова: стратегія розвитку, туристичні маршрути, туристичні послуги, туристична індустрія, туристичний регіон, туристичний потенціал, туристична інфраструктура, рекреаційний потенціал, державна та регіональна туристична політика.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-224-230>

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 11.

Мазур Володимир Степанович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу, Тернопільський національний економічний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна)

E-mail: mazur_volodymyr@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2980-7954>

Researcher ID: H-4600-2017

УДК 338.46

JEL: Z32

Мазур В. С. Современные аспекты развития туристического бизнеса в Украине

В статье охарактеризованы актуальные проблемы развития туристической индустрии, освещены современные тенденции и стратегические направления туристического бизнеса в Украине. Предложены основные направления макроекономической стратегии выхода Украины на внешние рынки туристических услуг. Доказано, что оптимальным механизмом развития международного туризма в Украине есть политика обеспечения устойчивого поступательного развития путем активизации и внедрения эффективных мер государственного регулирования на основе, прежде всего, разработки и принятия единой целевой программы развития туризма, которая должна быть сбалансированной относительно действующих туристических потоков и ресурсных возможностей Украины.

Ключевые слова: стратегия развития, туристические маршруты, туристические услуги, туристическая индустрия, туристический регион, туристический потенциал, туристическая инфраструктура, рекреационный потенциал, государственная и региональная туристическая политика.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 11.

Мазур Владимир Степанович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международного туризма и гостиничного бизнеса, Тернопольский национальный экономический университет (ул. Львовская, 11, Тернополь, 46020, Украина)

E-mail: mazur_volodymyr@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2980-7954>

Researcher ID: H-4600-2017

UDC 338.46

JEL: Z32

Mazur V. S. The Modern Aspects of Tourism Business Development in Ukraine

The article characterizes topical issues of development of tourism industry, illuminates the modern tendencies and strategic directions of the tourism business in Ukraine. The main directions of macroeconomic strategies to enter foreign market of tourism services have been suggested. It is proved that the optimal mechanism for development of international tourism in Ukraine is the policy of support towards a constant development by means of promoting and implementing efficient measures of the State regulation on the base of elaborating and accepting a uniform target program of tourism development which should be balanced regarding the tourist flows and the resources-based possibilities in Ukraine.

Keywords: development strategy, tours, tourism services, tourism industry, tourism region, tourism potential, tourism infrastructure, recreational potential, national and regional tourism policy.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 11.

Mazur Volodymyr S. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Tourism and Hotel Business, Ternopil National Economic University (11 Lvivka Str., 46020, Ukraine)

E-mail: mazur_volodymyr@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2980-7954>

Researcher ID: H-4600-2017

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин глобалізаційні процеси охопили всі сфери світового господарства, у тому числі і світовий ринок туристичних послуг. Сучасною тенденцією в економіці розвинених країн є зростання частки туристичних послуг як у структурі валового внутрішнього продукту, так і в структурі споживання. Також характерним є інтенсивний розвиток нових інформаційних технологій, електронної торгівлі у сфері туризму. Такі процеси створюють

загрози туристичним галузям країн із більш низькою конкурентоспроможністю національних підприємств, недосконалістю ринкових механізмів та державною туристичною політикою. Це стосується країн із трансформаційною економікою, до яких належить і Україна.

У сучасних умовах господарювання актуальними стають питання щодо подолання негативних тенденцій, тому створення передумов для сталого розвитку туризму має стати одним із пріоритетних напрямів

мів державної політики. Ситуація вимагає активного пошуку засобів подолання кризових явищ, причини якого полягають у складній соціально-економічній ситуації в державі, неналагодженості механізмів стимулювання туристичної індустрії, відсутності ефективної стратегії розвитку цієї галузі на різних рівнях управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій сфери туризму засвідчив значний інтерес науковців різних галузей до цієї проблематики. Зокрема, серед українських дослідників цими питаннями займалися М. П. Афанасєв, О. О. Любіцева, В. Ф. Кифяк, І. Ю. Мальська, І. Г. Смирнов, А. М. Устименко, В. В. Худо. У їхньому науковому доробку досить широко описано історію туризму, глибоко розкрито поняття «туризм» і «туристична індустрія», розглянуто проблеми, пов'язані з бізнесовими аспектами туризму, охарактеризовано сучасний стан розвитку туризму в Україні, дано характеристику туристично-фінансових потоків та моделей управління в міжнародному туристичному бізнесі. Окремими аспектами розвитку міжнародного туризму займалися: А. В. Вавринюк, О. М. Гусєва, Н. Н. Коцан, Н. П. Луцишин, П. В. Луцишин, В. О. Патійчук, В. В. Ядошук.

Сучасний стан розвитку туризму характеризується високими темпами зростання, виникають нові види туризму, розробляються нові туристичні маршрути, покращується сервіс обслуговування туристів, створюються нові робочі місця в цій сфері, розбудовується інфраструктура, впроваджуються нові технології у сферу туризму. Проте вищепераховані тенденції розвитку туризму недостатньо висвітлені в сучасній науковій літературі. Тому вивчення сучасних тенденцій розвитку туризму є досить актуальним.

Міжнародна туристична діяльність України досліджувалася в роботах В. Є. Новицького й А. Б. Добровольської. Український економіст В. Є. Новицький міжнародний туризм трактує як «реалізацію комплексу туристичних послуг на території країни, в якій їх споживач є іноземним громадянином, причому отримання зазначених послуг є основним цільовим призначенням перебування споживача у цільовій країні, де він не веде оплачуваної діяльності» [1]. А. Б. Добровольська розглядає міжнародний туризм не як підприємницьку діяльність, а як соціально-економічне явище [2].

Зовнішньоекономічний аспект туристичної діяльності залишається менш дослідженим і вимагає поглибленого вивчення, особливо в частині розробки й удосконалення методик оцінки передумов і факторів зовнішньоекономічної діяльності туристичних підприємств, обґрунтування рекомендацій щодо підвищення їх конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Саме на цьому аспекті зосереджено увагу в даному дослідженні, що й визначає його актуальність.

Туризм цілком справедливо називають «феноменом ХХ століття». Його розвиток відіграє значну роль у залученні до бюджету країни валютних надходжень, демократизації суспільства, підвищенні культурного рівня людей тощо.

У сучасному економічному середовищі в Україні туризм є однією з найбільш перспективних і динамічних галузей світового господарства та має всі умови для інтенсивного розвитку. Об'єктивним підґрунтям для цього є, з одного боку, відкриття та розуміння закордонними туристами України як країни, а з іншого – її величезний туристичний потенціал, що містить у собі неповторний комплекс історико-культурних та архітектурних пам'яток, об'єктів рекреаційного призначення, природно-кліматичних ресурсів.

Стратегічна мета розвитку туризму в Україні полягає у створенні продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, здатного максимально задовольнити потреби людей, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при забезпеченні збереження геологічної рівноваги та історико-культурної спадщини [3].

Програма дій, зорієнтована на досягнення цієї мети, має бути синхронізованою із загальними темпами становлення ринкових механізмів і співвідносною з політикою структурних реформ в економіці. Вона повинна також урахувати накопичений досвід розвитку туризму у світі, що створює сприятливі умови доопрацювання та розроблення відповідної нормативно-правової бази туризму.

Туризм як вид діяльності не може існувати як окрема галузь економіки, саме тому доцільно розглядати його вплив на економіку України з урахуванням суміжних галузей. За оцінками міжнародної консалтингової діяльності Mc. Kinsey and Company, для забезпечення стійкого зростання ВВП в Україні насамперед необхідно розвивати ті галузі економіки, які мають значний потенціал. Однією з таких галузей виступає туристична індустрія.

В умовах економічної кризи, коли спостерігається зменшення виїзних туристичних потоків десь на 50%, прибутки українських туристичних компаній зменшилися. Але сьогодні мова не йде про банкрутство галузі. Можна сказати, що криза надає серйозні можливості для розвитку внутрішнього й виїзного туризму. І ряд компаній, що раніше працювали тільки на виїзд, уже розпочали займатись внутрішнім туризмом.

Разом з тим останнім часом активізувалися чинники, що сприятимуть прогресивному розвитку цієї сфери і в нашій країні [4]:

- ✦ розвиток міждержавної міграції, міжнародних зв'язків і культурних обмінів між країнами приводить до розширення й активізації міжособистісних зв'язків;
- ✦ економічне зростання і поступове підвищення рівня життя населення ведуть до розширення обсягів ділових поїздок і можливостей

- поїздок із пізнавальними та оздоровчими цілями;
- ✦ удосконалення усіх видів транспорту, відносно здешевлення транспортних послуг, спрощення візових і митних процедур, розвиток сфери послуг роблять туризм дедалі доступнішим для населення;
- ✦ демократизація у сфері праці розширює можливості працівників самим планувати свої відпустки;
- ✦ демократизація та відкритість українського суспільства, процеси міжнародної інтеграції поступово ведуть до поширення в нашій країні цінностей розвинутих країн, орієнтованих на всебічний людський розвиток.

Ринок туристичних послуг постійно потребує опрацювання нових тенденцій перебудови діяльності туристичної організації, а також оптимальних рішень щодо постановки завдань та їх виконання; алгоритму функціонування різних видів туристичних організації в умовах зростаючої конкурентної напруженості, можливостей надання маркетингової підтримки індустрії туризму.

Однак в Україні розвиток туризму здійснюється досить повільно. Серед основних проблем, які негативно впливають на розвиток туристичної галузі Західної України, можна віднести:

- ✦ маловиразний образ України на туристичному ринку;
- ✦ невисокий рівень розвитку туристичної інфраструктури;
- ✦ невідповідність засобів розміщення світовим стандартам;
- ✦ відсутність дорожніх вказівників і туристично-інформаційних знаків;
- ✦ незадовільний стан пам'яток історико-архітектурної спадщини, що не підлягають використанню для туристичних потреб;
- ✦ недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму;
- ✦ низька якість та недостатній асортимент туристичних послуг;
- ✦ недостатність туристичної інформації як для туристів, так і підприємств, що надають послуги у сфері туризму (карт, реклами продукції, інформації про міста).

Аби вирішити виділені проблеми, необхідна програма реформування туристичної індустрії, у яку повинні входити такі елементи [5]:

- ✦ удосконалення існуючої законодавчої бази та створення ефективних механізмів його реалізації;
- ✦ підготовка кваліфікованих і відповідальних фахівців;
- ✦ розвиток виробництва і впровадження фінансово-економічних механізмів забезпечення сталого розвитку як пріоритетного напрямку.

Розвиток національного туризму неможливий з урахуванням лише ринкових механізмів, оскільки туризм є не лише економічним явищем, а й глибоко соціальним, духовним і культурологічним. Тому потрібна державна політика розвитку туристичної галузі України.

Усі ці проблеми диктують необхідність комплексного підходу до підвищення розвитку туризму в Західній Україні (рис. 1).

Зараз у законодавстві не враховуються завдання, пов'язані з ефективним використанням історичного та культурного потенціалу, підвищення якості національного туристичного продукту, і навіть не розглядається питання про зменшення ставки ПДВ на готельні послуги як шлях підвищення конкурентоздатності української туріндустрії.

Основні моменти, необхідні для формування сучасної стратегії просування туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках:

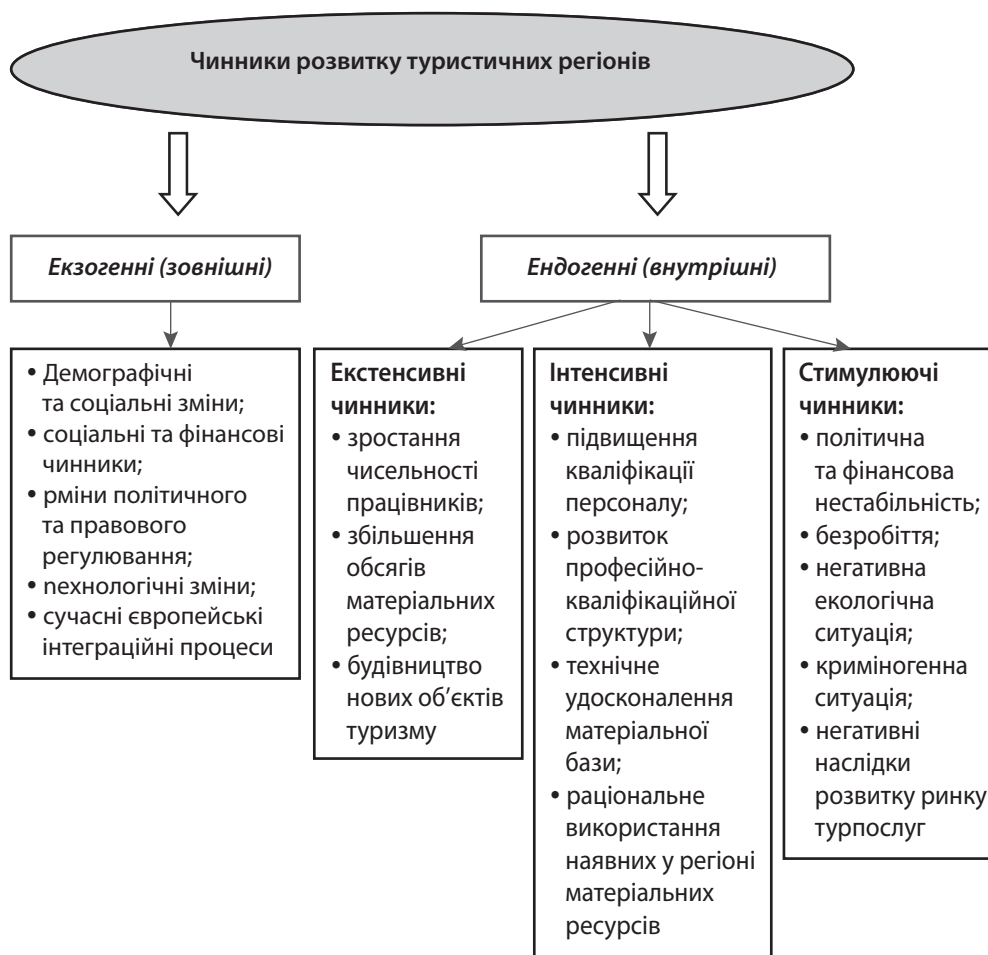
- ✦ широкомасштабне проведення рекламно-інформаційних кампаній у ЗМІ України та за кордоном;
- ✦ розвиток виставково-ярмаркової діяльності у галузі туризму;
- ✦ організація презентацій туристичних можливостей України у країнах, які направляють туристів до України;
- ✦ формування сучасної статистики туризму [7].

Сьогодні туризм став явищем, що увійшло у повсякденне життя майже третини населення планети. Більше того, на початку XXI століття туризм за обсягом доходу справедливо посів третє місце серед провідних галузей світової економіки.

Провідними країнами з надання туристичних послуг, що відзначаються високим рівнем стійкості кількості туристичних прибуттів за останні роки, можна вважати Китай, Туреччину, Іспанію, Францію, США та Італію (табл. 1).

Туризм є одним з найефективніших секторів економіки Туреччини, який динамічно розвивається в останні роки. За даними ЮНВТО, у 2017 р. кількість міжнародних туристичних прибуттів була на рівні 39,4 млн осіб, а прибуток від туризму склав понад 26,6 млрд дол., що, порівняно з аналогічними показниками 2013 р., більше на 10,1 млн осіб і 4,1 млрд дол. відповідно [8]. Туреччина займає 13,5% усього європейського туристичного ринку, демонструє швидкі темпи приросту кількості прибуттів іноземних мандрівників інших країн.

Розглянемо систему державного управління в Туреччині та її роль у розвитку міжнародного туризму країни. Міністерство культури і туризму є органом, відповідальним за туристичну діяльність у країні. Головними завданнями, які покладаються на Міністерство культури і туризму, є:

Рис. 1. Чинники розвитку туристичних регіонів

Джерело: складено за [6].

Таблиця 1

Міжнародні туристичні прибуття

Позиція	Країна	Кількість, млн осіб					Зміни, %			
		2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	14/13	15/14	16/15	17/16
1	Франція	79,5	83,0	83,7	84,4	82,6	3,0	1,8	1	-2,2
2	Сполучені Штати Америки	62,3	66,7	69,8	77,4	75,6	4,2	6,3	4,7	-2,4
3	Іспанія	56,7	57,5	60,7	68,5	75,5	7,6	2,3	5,6	10,3
4	Китай	57,6	57,7	55,7	56,8	59,3	3,4	0,3	-3,5	4,2
5	Італія	46,1	46,4	47,7	50,7	52,4	5,7	0,5	2,9	3,2
6	Туреччина	29,3	35,7	37,8	39,4	39,4	8,7	3,0	5,9	0
7	Німеччина	28,4	30,4	31,5	34,9	35,6	5,5	7,3	3,7	1,7
8	Великобританія	29,2	29,3	31,2	34,4	35,8	3,2	-0,1	6,4	4
9	Росія	22,7	25,7	28,4	26,8	24,5	11,9	13,5	10,2	-8,6
10	Таїланд	19,1	22,4	26,5	29,9	32,5	19,8	16,2	18,8	8,9

Джерело: складено за [8].

✦ надання статусу «Культурного і туристичного збереження національного надбання та регіонального розвитку рекреаційних територій», «Центрів туризму країни», «історич-

них» і «природних» місцевостей із вказаними засобами захисту і збереження;
✦ створення туристичної інфраструктури і послуг з урахуванням щорічних програм;

- ✦ упровадження у життя необхідних засобів у туристичних регіональних центрах країни;
- ✦ просування національного туристичного продукту для залучення іноземних туристів;
- ✦ проведення наукових досліджень і практичних заходів з розвитку туризму;
- ✦ розвиток компетенцій персоналу туристичної сфери;
- ✦ налагодження співпраці з урядовими органами, місцевими адміністраціями, професійними асоціаціями, об'єднаннями і неурядовими організаціями [9].

Позитивний розвиток міжнародного туризму можна розглянути на досвіді Китаю. Після багаторічного впровадження реформ Китай став активним гравцем міжнародного ринку туристичних послуг. Зараз цей вид туризму відіграє важливу роль у національній економіці Китаю, збільшуючи економічне зростання країни. Провідну позицію займає споживання туризму в загальному обсязі попиту, особливо у споживанні резидентами країни. У 2018 р. у Китаї, перевищивши значення 2000 р. у три рази, надходження від туризму сягнули 44,4 млрд дол. [10].

Китайська національна адміністрація з туризму (КНАТ) – урядовий орган, відповідальний за туристичну діяльність, що відіграє центральну роль у регулюванні туризму Китаю. КНАТ працює з різними туристичними асоціаціями (Асоціація китайського туризму, Китайська асоціація туристичних подорожей тощо) і контролює 18 офісів у 14 країнах. Місцеве регулювання туристичної діяльності здійснюється спеціальними підрозділами КНАТ (туристичними бюро), які розташовані у кожній провінції та містах Китаю [11].

КНАТ вирішує такі завдання сучасного туристичного розвитку:

- ✦ організація планування, дослідження, розвитку та захисту туристичних ресурсів і рекреаційних територій через співпрацю з міжнародними організаціями;
- ✦ планування та координація розвитку індустрії міжнародного туризму як пріоритетного напрямку державної політики;
- ✦ міжнародне представлення сучасного туристичного напрямку у країнах світу;
- ✦ пріоритетний розвиток туристичних напрямів: Гонконг (Китай), Макао і Тайбей (Тайвань);
- ✦ впровадження стратегій розвитку міжнародного туристичного ринку відповідно до діючих законів і постанов;
- ✦ організація та реалізація навчальних програм, курсів з туризму в спеціалізованих навчальних закладах країни;
- ✦ надання розвитку в'їзному та внутрішньому туризму.

На сучасному етапі, завдяки процесам інтеграції та європеїзації, зростає зацікавлення замковою спадщиною з туристичними цілями в колишніх країнах СНД, серед яких є й Україна, особливо західний регіон, де найкраще зі всієї території України збережені об'єкти замкового туризму.

В Європі склалася цілком стандартна технологія використання колишніх військових об'єктів для туризму. Можна виділити кілька головних напрямків такої діяльності, що включають процеси, починаючи від реставрації замку до облаштування закладами обслуговування туристів. Приклади такого використання повною гамою спостерігаються на території Західного регіону України:

- ✦ реставрація і збереження об'єктів архітектурної спадщини;
- ✦ використання з оздоровчими та рекреаційними цілями;
- ✦ відкриття магазинів сувенірів, книжок, буклетів і супутніх товарів;
- ✦ кафе, ресторани, підприємства комунального харчування;
- ✦ готелі, кемпінги, автостоянки, транспортна інфраструктура;
- ✦ проведення конференцій, зустрічей, бізнес-і культурних контактів;
- ✦ робота науково-методичних центрів, університетів, архівів;
- ✦ інформаційне забезпечення діяльності туристичного центру, буклети, каталоги, брошури, книжки, періодичні видання, преса, ТБ;
- ✦ проведення фестивалів, турнірів тощо.

Застосування таких комплексних заходів надасть можливість Західному регіону покращити оцінки для восьми з дванадцяти складових конкурентоспроможності. У перспективі існує можливість зростання балів за складовими рівня фінансового розвитку та ефективності ринку товарів. При цьому таке зростання допоможе вивести на відносно непоганий рівень у світі одну з відмічених складових – ефективність фінансового ринку.

Для підсилення фінансово-економічного ефекту необхідно забезпечення виконання ряду допоміжних заходів, які спрямовані на покращення сервісу в регіоні, а саме:

- ✦ підвищення якості автомагістралей, оскільки західні області традиційно отримують низькі оцінки за складовою інфраструктури: 22 місце в Україні та 88 місце у світі [6];
- ✦ введення конкурентоспроможних інноваційних технологій зі сприяння розвитку бізнесу;
- ✦ забезпечення стабільності державної політики регіону;
- ✦ забезпечення стабільності податкової політики (найбільш проблемний фактор для ведення бізнесу – податкові ставки, які, за результатами опитування, набрали 9 балів [6]);

- ✦ упровадження методів менеджменту і маркетингу на курортах;
- ✦ створення спілки (об'єднання) курортів з метою ведення інформаційної бази та скорочення штату адміністративних міністерств і так званих лікарняних, які регулюють діяльність курортів;
- ✦ організація системної рекламної кампанії туристичних регіонів домінуючих осередків;
- ✦ забезпечення стабільності регіональної митної політики тощо.

ВИСНОВКИ

Отже, для вирішення всіх вищенаведених проблем, на наш погляд, слід сформулювати ефективну систему управління, зберігати відновлення туристичних ресурсів, при цьому не можна забувати про використання іноземного досвіду в даній справі. Необхідно здійснити на державному рівні повний перелік і структурування пам'яток, тобто розробити механізм їх обліку та контролю. Володіючи таким багатим туристичним потенціалом, за умови його відновлення, збереження та раціонального використання, Україна матиме міцний фундамент для побудови дієвої стратегії розвитку туристичної галузі, що, на нашу думку, в короткостроковій перспективі виведе нашу країну в десятку лідерів серед країн з прийому туристів.

Дослідження провідних країн – лідерів з надання туристичних послуг, їх досвід в організації державної політики туристичної галузі дають можливість стверджувати: оптимальним механізмом розвитку міжнародного туризму в Україні є політика забезпечення стійкого поступального розвитку шляхом активізації та впровадження ефективних заходів державного регулювання на основі, перш за все, розробки та прийняття єдиної цільової програми розвитку туризму, яка має бути збалансованою щодо чинних туристичних потоків і ресурсних можливостей України.

Основні напрями макроекономічної стратегії виходу України на зовнішні ринки туристичних послуг:

- ✦ забезпечення відповідності рівня якості туристичних послуг міжнародним стандартам шляхом проведення повної інвентаризації об'єктів туристичної інфраструктури;
- ✦ забезпечення активного розвитку міжнародних пасажирських перевезень мережею міжнародних транспортних коридорів;
- ✦ стимулювання міжнародного франчайзингу, системи логістики в туризмі, істотної зміни системи підготовки кадрів тощо;
- ✦ створення національної туристичної рекламно-інформаційної мережі;
- ✦ стимулювання всебічного використання національними підприємствами туристичних ресурсів країни, переваг місцезоташування

шляхом створення державного кадастру туристичних ресурсів України та її регіонів;

- ✦ використання як традиційних, на рекреаційно-оздоровчому та пізнавально-розважальному сегментах зовнішніх ринків, туристичних ресурсів Кримського, Причорноморсько-Приазовського, Карпатського регіонів, Києва та Львова, так і нових ресурсів «зеленого» та «екологічного» туризму. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Новицький В. Є., Мартинюк О. В., Руденко Ю. М. Міжнародна економічна діяльність України : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 260 с.
2. Добровольська А. Б. Інформаційний простір: проблеми становлення нової якості національного росту. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2010. Вип. 3. С. 61–71.
3. Константинова К. В. Туристична індустрія як вид економічної діяльності. *Науково-технічний збірник*. 2011. № 62. С. 313–316.
4. Алексеева Ю. Вплив державної політики на розвиток туристичної галузі України. *Актуальні проблеми внутрішньої політики*. 2004. Вип. 1. С. 103–107.
5. Постанова КМУ «Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002–2010 роки» від 29.04.2002 р. № 583. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2002-p>
6. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013 / Упоряд. : Т. Бойко, І. Гончаренко, Н. Дмитрюк та ін.]. Київ : Фонд «Ефективне управління», 2013. 232 с.
7. Мельник П. У., Старостенко П. У. Напрями удосконалення оподаткування туристично-рекреаційної діяльності. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/melnyk2.htm
8. Tourism Highlights. 2018. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>
9. UNWTO Tourism Highlights. 2017 Edition. Madrid : UNWTO Publications Department, 2017. 16 p. URL: http://people.unica.it/carlamassidda/files/2017/06/UNWTO_Tourism-Highlights_2017.pdf
10. OECD Tourism Trends and Policies, 2018. Paris : OECD Publishing, 2018. 380 p. URL: <https://www.oecd.org/cfe/tourism/2018-Tourism-Trends-Policies-Highlights-ENG.pdf>
11. The Chinese Outbound Travel Market with Special Insight into the Image of Europe as a Destination. Madrid : UNWTO Publications, 2008. 196 p.

REFERENCES

- Aleksieieva, Yu. "Vplyv derzhavnoi polityky na rozvytok turystychnoi haluzi Ukrainy" [Influence of the state policy on the development of the tourist industry of Ukraine]. *Aktualni problemy vnutrishnyoi polityky*, no. 1 (2004): 103-107.
- Dobrovolska, A. B. "Informatsiyni prostir: problemy stanovlennia novoi yakosti natsionalnoho rostu" [Information space: problems of the formation of a new quality of national growth]. *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori*, no. 3 (2010): 61-71.
- Konstantynova, K. V. "Turystychna industriia yak vyd ekonomichnoi diialnosti" [Tourism industry as a type of economic activity]. *Naukovo-tekhnichnyi zbirnyk*, no. 62 (2011): 313-316.

[Legal Act of Ukraine] (2002). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2002-п>

Melnyk, P. U., and Starostenko, P. U. "Napriamy udoskonalennia opodatkuvannia turystychno-rekreatsiinoi diialnosti" [Directions of improvement of taxation of tourist and recreational activity]. http://tourlib.net/statti_ukr/melnyk2.htm

Novytskyi, V. Ye., Martyniuk, O. V., and Rudenko, Yu. M. *Mizhnarodna ekonomichna diialnist Ukrainy* [International economic activity of Ukraine]. Kyiv: KNEU, 2003.

"OECD Tourism Trends and Policies, 2018". Paris : OECD Publishing, 2018. <https://www.oecd.org/cfe/tourism/2018-Tourism-Trends-Policies-Highlights-ENG.pdf>

Tourism Highlights. 2018. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>

The Chinese Outbound Travel Market with Special Insight into the Image of Europe as a Destination. Madrid: UNWTO Publications, 2008.

"UNWTO Tourism Highlights. 2017 Edition". Madrid : UNWTO Publications Department, 2017. http://people.unica.it/carlamassidda/files/2017/06/UNWTO_Tourism-Highlights_2017.pdf

Zvit pro konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy 2013 [Competitiveness Report of Ukraine's Regions 2013]. Kyiv: Fond «Efektyvne upravlinnia», 2013.